

викликав особливого занепокоєння у жодної з мов. Ідеї про захист французької мови від англійських запозичень почали висловлюватися тоді, коли цей процес набув, на думку деяких французьких мовознавців та державних діячів, загрозливих масштабів, та почав становити небезпеку для самобутності французької мови. І хоча кількість офіційних англіцизмів, тобто тих, що ввійшли у французькі словники, ще не перевищує кількості слів французького походження в англійській мові, ця тенденція та її інтенсивність вже лякають борців за чистоту французької мови. Причини явища масового запозичення нею англо-американської лексики у ХХ-ХХІ століттях набуло політичного забарвлення. А отже, вивчення екстралінгвістичних факторів перебігу цього процесу стає дуже важливим для повного розуміння феномену запозичення англійських лексичних одиниць у французькій мові. Це є першорядним, щоб зрозуміти розгортання «англінізації» французької мови не тільки з лінгвістичної точки зору, але також у соціальному та політичному аспектах.

Література

Baugh A.C., Cable T. History of the English Language (5th Edition). – L.: Routledge, 2002. – 447p. *Bogaards P.* On ne parle pas franglais: La langue française face à l'anglais. – Bruxelles: Duculot, 2008. – 207p. *Campbell A.* Old English Grammar. – Oxford: Clarendon Press, 1959. – 440p. *Clément L.* Henri Estienne et son oeuvre française. – Genève: Slatkine Reprints, 1967. – 541p. *Du Bellay J.* La Défense et illustration de la langue française. – Paris: Henri Chamard, 1904. – 381p. *Etiemble R.* Parlez-vous franglais. – P.: Gallimard. – 1964. – 379p. *Fénelon F.* Lettre à l'académie. – Genève: Droz, 1970. – 144p. *Guiraud P.* Les mots étrangers. – P.: PUF, 1971. – 127p. *MacKenzie F.* Les relations de l'Angleterre et de la France d'après le vocabulaire (Vol.1). – P.: Droz, 1939. – 334p. *Rickard P.* A History of the French Language. – L.: Hutchinson University Library, 1974. – 192p. *Thody P.* Le Franglais: Forbidden English, Forbidden American; Law, Politics and Language in contemporary France; a study in loan words and national identity. – L.: Athlone, 1995. – 322p. *Trescases P.* Le franglais vingt ans après. – Montréal: Guérin, 1982. – 150p. *Walter H.* Honni soit qui mal y pense. – P: Livre de poche, 2003. – 446p.

ТРИКОЗ К. Г.

(Запорізький нац. ун-т)

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ВОДНИЙ ПРОСТІР» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

The article is dedicated to the problem of the verbalization of the concept «water space» by lexical means of the English language. In terms of the article we research the following issues: the name of the concept as its key-word verbalization, the seme structure of the verbalizations of the concept and classification of the verbalizations according to their seme structure.

Key words: *concept, seme, water space, verbalization.*

Система просторових уявлень є одним з фундаментальних фрагментів будь-якої картину світу тієї чи іншої культури [Андрєєва 2007; Євтушенко 2004; Калуженина 2008; Рудько, Кураш 2003; Шанталіна 2006]. Водний простір – це елемент просторової моделі світу, який ґрунтується на опозиції «водний простір – суходіл» та характеризується неоднорідністю, протяжністю, тривимірністю; це складний елемент етносвідомості, фрагмент мовної та концептуальної картин світу.

Концепти, як найменші одиниці концептуальної картини світу, не існують ізольовано. Вони, як елементи будь-якої іншої системи, є взаємозалежними та взаємодетермінованими. Складні всеосяжні концепти можуть мати властивості декількох концептів одночасно. Таким прикладом бінарної природи окремих концептів може слугувати **крос-концепт «водний простір»**: концепт, що знаходиться на зоні перетину двох концептів «вода» і «простір», має властивості цих двох концептів одночасно, що виражається у способах і засобах актуалізації аквалокативних уявлень та ідей.

До цього часу крос-концепт «водний простір», як окремий самостійний концепт, не був об'єктом спеціального вивчення. В межах даної статті крос-концепт виступає **предметом** дослідження, а його лексичні засоби вербалізації – **об'єктом**. Таким чином, у нашій статті ми ставимо за **мету** встановити засоби вербалізації крос-концепту «водний простір» в англійській мові. Для досягнення цієї мети ми маємо виконати такі **завдання**: визначити ключове слово – репрезентант крос-концепту «водний простір» в англійській мові; зробити семний аналіз вербалізантів даного концепту та класифікувати їх в залежності від набору сем.

Традиційно значну частину вербалізантів крос-концепту «водний простір» дослідники відносять до вербалізантів концепту «вода» [Бадмаєва 2006; Богданова 2006; Васильєва 2010; Чжен 2010; Якупова 2003]. Але слід зазначити, що деякі дослідники концепту «вода» виділяють в окрему групу 147 іменників з семою «водний простір» [Бадмаєва 2006, с. 82].

Визначення засобів вербалізації концепту доцільно починати з його ключового слова – репрезентанта, адже «номінативне поле концепту будується з ключового слова – репрезентанта та його синонімічного ряду» [Попова, Стернин 2007, с. 130]. Дослідники стверджують, що ключове слово – репрезентант у багатьох концептів є їхнім ім'ям [Попова, Стернин 2007]. На нашу думку, ключовим словом – репрезентантом концепту «водний простір» в англійській мові можна вважати *water area* або *water space*.

«*Water area*» має декілька відтінків значень. По-перше, водний простір, який займає велику територію: «*It is also clear that only about 1–2% of our rivers have access agreements for anyone at all for any parts of their lengths at any time, a significant part of that minute percentage resulting from the work of Adam Box's team in the Wessex Water area over the last year*» [Appleford 1991, p. 24].

По-друге, це словосполучення може позначати водний простір, який займає невелику територію: «*The water area itself should also seem to merge with the*

surrounding garden» [Booth-Moores 1991, p. 62]. В даному прикладі йдеться про садові ділянки та рекомендації щодо їхнього проектування.

По-третє, водний простір, який має конкретну географічну належність: «*The Drinking Water Inspectorate has published figures showing that the **Thames Water area** has the worst water quality in the country*» [The Environment Digest, e-doc.].

Опозиція «водний простір – суходіл» також може бути представлена в мові цими лексичними одиницями: «*The enclosed **water area** now covers some 89 hectares whilst the **land area** is in excess of 150 hectares*» [The Environment Digest, e-doc.].

На відміну від репрезентанта «*water area*» «*water space*» має більш широке значення: «*Most sailing clubs will have a few catamarans clustered together in one end of the dinghy park, but if you are keen to race one it is best to choose a club that has plenty of **water space** and specialises in a large multihull fleet*» [Milton 1991, p. 15]. В наведеному прикладі «*water space*» позначає будь-яке водоймище або навіть декілька водоймищ одночасно. Тут представлена така властивість простору як протяжність [ФЭС, с. 541-542], «водний простір» розуміється як «нерозчленована множина».

Складність визначення ключового слова – репрезентанта крос-концепту «водний простір» полягає в тому, що на відміну від семи «вода», яка є родовою семою та закріплюється в словникових дефініціях словом «*water*», сема «локативність» / «місцезнаходження» може закріплюватися в дефініціях словами «*space*», «*area*», «*stretch*», «*distance*», «*place*», «*strait*», «*expanse*», «*course*», а може бути і імпліцитною, тобто не позначатися в дефініціях. В таких випадках ми керувалися законами логіки: будь-яке водоймище займає певну територію / місце / простір. Тому ми вважаємо ім'я крос-концепту «водний простір» «*water space*» умовним.

Як справедливо зауважив В. І. Карасик, формальною характеристикою концепту (насамперед, культурного) є так звана «номінативна щільність» [Карасик 2002, с.133], тобто наявність в мові цілого ряду засобів його реалізації. «Номінативна щільність» показує важливість концепту для лінгвокультурного соціуму. В результаті дослідження тлумачних словників, словників синонімів та антонімів нами було виділено 270 лексичних одиниць з аквалокативною семантикою, серед них: *abyss, abysm, backwash, backwater, bay, bayou, beck, beginning, berth, bight, billow, blue, bourne, branch, briny, brine, brook, brooklet, burn, bog, barrage, bund, canal, cascade, cataclysm, cataract, channel, chute, cove, creek, crossing, current, delta, deep, deluge, depth, distributary, fall, feeder, fen, fiord, firth, flash, fleet, flood, flow, fountain, inlet, jet, jetty, kill, lade, lagoon, lake, levee, liman, loch, lochet, mere, mire, marsh, ocean, pond, pool, quay, reservoir, river, rubicon, runlet, sea, source, spring, stream, streamlet, tarn, torrent, tributary, waterfall, well* і т.д.

У результаті аналізу словникових дефініцій вербалізаторів крос-концепту «водний простір» був визначений наступний набір сем: W – наявність води, P – місцезнаходження, O – походження, C – форма, N – природне походження, A – штучне походження, E – наявність русла, I – невизначена форма, S – солоність

вода, F – прісна вода, Y – течія, T – проточна вода, Q – стояча вода, J – глибина / мілина, K – місцезнаходження глибини / мілини, V – вектор руху води, H – частина / ціле, U – ширина водоймища, L – рівень води, R – швидкість руху води, F+ – функції водоймища, M – розмір водоймища, X – глибина вдавання в суходіл, B – водоймище у закритому приміщенні, G – географічна приналежність, Z – характеристика берегів.

Семи P (місцезнаходження), O (походження), C (форма), Y (течія) являються видовими. Семи N (природне походження), A (штучне походження), E (наявність русла), I (невизначена форма), S (солоня вода), F (прісна вода), T (проточна вода), Q (стояча вода) є диференційними бінарними семами. Ці семи можуть бути сумісними, але вони не є обов'язковими. До диференційних сем також належать власне обов'язкові семи: J (глибина / мілина), K (місцезнаходження глибини / мілини), V (вектор руху води), H (частина / ціле), U (ширина водоймища), L (рівень води), R (швидкість руху води), F+ (функції водоймища), G (географічна приналежність), Z (характеристика берегів), M (розмір водоймища), X (глибина вдавання в суходіл), B (водоймище у закритому приміщенні). В залежності від актуалізації тієї чи іншої семи можна навести декілька класифікацій вербалізантів крос-концепту «водний простір».

Так, виділені семи можна умовно поділити на ті, що є диференційними по відношенню до семи «вода»: S (солоня вода), F (прісна вода), T (проточна вода), Q (стояча вода) та ті, що є диференційними по відношенню до семи «простір» / «локативність»: P (місцезнаходження), C (форма), I (невизначена форма), J (глибина / мілина), K (місцезнаходження глибини / мілини), U (ширина водоймища), L (рівень води), M (розмір водоймища), X (глибина вдавання в суходіл), B (водоймище у закритому приміщенні), G (географічна приналежність), Z (характеристика берегів), V (вектор руху води).

Наприклад, за наявністю бінарної диференційної семи S (солоня вода) чи семи F (прісна вода) можна класифікувати вербалізанти крос-концепту «водний простір» наступним чином: водоймища з солоною водою (*sea, bay, harbour, ocean, gulf, creek, backwater, gutter, loch, inlet, abyss, waterway*) та водоймища з прісною водою (*moat, puddle, torrent, source, moors, brook, waterfall, flaw, spring, flood, marsh, current, fountain, lake, stream*).

За представленістю бінарних диференційних сем T (проточна вода) та Q (стояча вода) класифікація вербалізантів концепту виглядатиме так: водоймища з проточною водою (*canal, channel, ditch, gutter, moat, waterway*) та водоймища зі стоячою водою (*puddle, pool, moors, marsh, pond, bog, everglade, swamp*).

Якщо критерієм класифікації вважати вектор руху води (сема V), то вербалізанти можна поділити на такі групи: «горизонтальні» водоймища (*abyss, abysm, aquarium, blue, briny, brine, reservoir, sea, ocean, waterway, watercourse, tributary, streamlet, runnel, runlet, rubicon, river, bog, everglade, fen, marsh, swamp, morass, mire, quagmire, slough*) та «вертикальні» водоймища (*cascade, cataract, fall, waterfall, fount, font, fountain*).

За параметром походження вербалізанти поділяються на водоймища природного походження (сема N): *sea, river, lake, pool, stream, bay, ocean,*

current, gulf, marsh, flood, creek, spring, waterfall; та водоймища штучного походження (сема А): *moat, pool, basin, depth, ditch, pond, well, canal*.

За представленістю семи Н (частина / ціле) виділяємо окремі самостійні водоймища (*aquarium, lake, blue, briny, brine, brook, brooklet, burn, bog, impoundment, mere, mire, marsh, reservoir, river, rubicon, run, runlet, runnel, sea, source, spa*) та їх частини (*arm, basin, bay, bayou, berth, bight, cove, delta, distributary, embarcadero, fairway, fjord, firth, fleet, inlet, jaws, slip, riverhead, reach, quay, pier, outfall, nook, mouth, mooring, lagoon, harbour, haven*).

Представлена класифікація вербалізантів крос-концепту «водний простір» не є завершеною. Наявність тієї чи іншої диференційної семи дає нам змогу виділяти наступні групи та підгрупи.

Таким чином, номінативна щільність крос-концепту «водний простір» в англійській мові вказує на значущість цього концепту для англійської лінгвокультури. «*Water space*» вважаємо умовним ключовим словом – репрезентантом даного концепту. Обов'язком набором сем структурних значень вербалізантів крос-концепту «водний простір» є семи «вода» та «локативність» (яка може бути імплікованою).

Проблема дослідження крос-концепту «водний простір» є актуальною та недостатньо вивченою, а отже відкриває широку **перспективу** подальшого дослідження: визначення лінгвокультурних особливостей вербалізації крос-концепту «водний простір» та дослідження культурно маркованої лексики; системне дослідження представленості вербалізантів в межах певної лінгвокультури, наприклад, британської та американської.

Література

Андрєєва І. О. Лінгвокогнітивні параметри концептуалізації ПРОСТОРУ засобами англійської фразеології : автореф. дис. ... канд. філ. н. / 10.02.04. – Одеса, 2007. – 21 с. *Бадмаєва Т.И.* Концепт «вода» в английской лингвокультуре : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Бадмаева Татьяна Ивановна. – Волгоград, 2006. – 220с. *Богданова И. А.* Функционирование архитипического концепта вода в текстах народного и индивидуального творчества : автореферат дис. ... канд. филол. наук / 10.02.19. – Челябинск, 2006. – 23 с. *Евтушенко Е. Н.* Концепт ПРОСТРАНСТВЕННАЯ ОРИЕНТАЦИЯ в английской и русской лингвокультурах : автореф. дис. ... канд. филол. н. / 10.02.20. – Волгоград, 2004. – 24 с. *Васильева С. П.* Концепт вода по данным гидронимии Приенисейской Сибири [Электронный ресурс] / С. П. Васильева. – Режим доступа: http://library.krasu.ru/ft/ft_articles/0089720.pdf. *Калуженина Д. В.* Художественный гиперконцепт ПРОСТРАНСТВО в поэзии конца XX века (на материале лирики К. Кинчева, Д. Ревякина, Ю. Кузнецова и А. Кушнера) : автореф. дис. ...канд. фил. н. / 10.02.01. – Саратов, 2008. – 19 с. *Карасик В. И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с. *Попова З. Д., Стернин И. А.* Когнитивная лингвистика. – Москва : АСТ «Восток – Запад», 2007. – 226 с. *Рудько А. О., Кураш С. Б.* Лингвокультурологический анализ пространственных представлений в русской и белорусской поэтических картинах мира XX века (языковые средства и принципы структурирования) // Сборник научных работ студентов высших учебных заведений Республики Беларусь «НИРС 2002». – Минск : МО РБ, 2003. – С. 99 – 103. *Стернин И. А.* Лексическое значение слова в речи. –

Воронеж : ВГУ, 1985. – 170 с. *ФЭС* – Философский энциклопедический словарь / Гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с. *Чжен Тао*. Концепт «вода» в русской культуре [Электронный ресурс] / Тао Чжен. – Режим доступа: <http://www.gramota.ru>. *Шанталіна Ю. А.* Речевая объективация концепта «пространство» в поэзии Н.С. Гумилева // Вестник СамГУ. – 2006. – №10/2 (50). – С. 252-257. *Якупова А. Ш.* Межязыковой анализ фразеологизмов как база реконструкции этнокогнитивных прототипов (на материале ФЕ русского, татарского и английского языков с компонентами вода / су / water / А. Ш. Якупова // II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11-13 декабря 2003 г.) : Труды и материалы : В 2 т. / Под общ. ред. [К.Р.Галиуллина](#), [Г.А.Николаева](#). – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2003. – Т. 1. – С.195-196.

Джерела фактичного та ілюстративного матеріалу

ЕС: Електронний словник ABBYY Lingvo 12. – ABBYY Software 2006. *СЕД* – Collins English Dictionary. – Glasgow. Great Britain : Harper Collins Publishers, 2000. – 1785 р. *Appleford O.* Canoeist. – Oxon : S T & R J Fisher, 1991. – pp. 3-56. *The Environment Digest* [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.paenvironmentdigest.com/newsletter>. *Booth-Moores Andrew.* Garden pools, waterfalls and fountains. – London : Ward Lock Ltd, 1991. – pp. 7-93. *Milton D.* Outdoor Action. – London : Hawker Consumer Publications, 1991. – 82 р.

УДІЛОВА Т.М., КУДЛАЙ А.Л.

(Запорізький нац. ун-т)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕОЗНАЧЕНОСТІ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

The category of indeterminacy is related with the category of determinacy and spreads to the different parts of speech. This category is especially peculiar to the substantive. The category of indeterminacy is expressed by different means and has two aspects: quantitative and qualitative.

Key words: *the category of indeterminacy, quantitative indeterminacy, qualitative indeterminacy.*

Співвідношення функціонально-семантичних і граматичних категорій на сучасному етапі розвитку лінгвістики привертає особливу увагу дослідників. Однією з таких категорій є категорія означеності / неозначеності. Саме вона і становить об'єкт дослідження статті. У французькій мові названа категорія виражена граматичними і лексичними засобами. Її дослідження може проводитися в кількох аспектах: по-перше, відокремлене дослідження субкатегорій означеності і неозначеності; по-друге, їх дослідження в кількісному і в якісному планах; по-третє, в рамках яких лексико-граматичних